

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشکده اقتصاد و علوم اجتماعی

گروه مدیریت

پایان نامه کارشناسی ارشد

عنوان

بررسی ارتباط میان سرمایه فکری و معیارهای عملکرد مالی مبتنی بر

ارزش

استاد راهنما

دکتر بلقیس باورصاد

استاد مشاور

دکتر جیران محمدی

نگارنده

فرزاد پارسایی برازجانی

بهمن ۱۳۹۲

تقدیم به

به فرشتگان زندگی ام،

پدر و مادر و برادر عزیزم

به آنانی که آفتاب مهرشان در آستان قلمم هرگز غروب نخواهد کرد.

حدوسپاس و ستایش شایسته آن پروردگاری که کراتش نهمدود و رحمتش بی پایان است. پروردگاری که بشریت را آموخت و با قلم آشنا ساخت. به انسان رخصت داد که علم را به خدمت گیرد. خدایا از شاگردان دکاهبت و حقیقت جوین راهبت قرارم ده و یاریم کن تا در آموختن نلغزم.

بر خود لازم می دانم که از لطف استادان ارجمندم خانم دکتر بلقیس باورصاد و خانم دکتر حیران محمدی که با دگر می باور اهنایی های خود در تمامی مراحل کار مریاری نمودند شکر نمایم.

در پایان جا دارد از بهکلاسی ما و دوستان خوبم به ویژه هیوا ابرایی و محمد علی متیان بابت مهدی ما و مساعدتشان شکر و قدر دانی خود را ابراز

دارم.

نام خانوادگی: پارسایی برازجانی	نام: فرزاد
عنوان پایان نامه: بررسی ارتباط میان سرمایه فکری و معیارهای عملکرد مالی مبتنی بر ارزش	
استاد راهنما: دکتر بلقیس باورصاد	استاد مشاور: دکتر جیران محمدی
درجه تحصیلی: کارشناسی ارشد	رشته: مدیریت بازرگانی
محل تحصیل (دانشگاه): شهید چمران اهواز	
دانشکده: اقتصاد و علوم اجتماعی	
تاریخ فارغ التحصیلی: ۱۳۹۲/۱۱/۱۴	تعداد صفحه: ۱۴۴
کلیدواژه ها: سرمایه فکری، سرمایه انسانی، سرمایه ساختاری، سرمایه به کار گرفته شده، عملکرد مبتنی بر ارزش.	
<p>چکیده: امروزه شرکت‌ها به این نکته پی برده‌اند که برای بهبود موقعیت رقابتی و تدوین استراتژی مناسب تنها توجه به تهدیدها و فرصت‌ها و نیروهای رقابتی پورتر کافی نیست و طبق دیدگاه مبتنی بر منابع تفاوت اصلی شرکت‌ها در منابع منحصر به فردی مانند سرمایه فکری است. از این رو شرکت‌ها برای بدست آوردن مزیت رقابتی و افزایش عملکرد سازمان‌ها باید به سرمایه فکری توجه کنند. هدف این مطالعه بررسی رابطه‌ی سرمایه فکری با عملکرد مبتنی بر ارزش است. در این پژوهش تاثیر سرمایه فکری و عناصر آن (کارایی سرمایه انسانی، کارایی سرمایه به کار گرفته شده و کارایی سرمایه ساختاری) بر معیارهای عملکرد مالی مبتنی بر ارزش (ارزش افزوده بازار، ارزش افزوده اقتصاد، ارزش افزوده نقدی) برای ۱۰۱ شرکت پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، طی سال‌های ۱۳۸۵ تا ۱۳۸۹ به روش رگرسیون پانل دیتا بررسی شد. نتایج نشان داد رابطه مثبت معنادار بین سرمایه فکری و معیارهای عملکرد مبتنی بر ارزش (ارزش افزوده بازار، ارزش افزوده اقتصاد، ارزش افزوده نقدی) وجود دارد. در مورد اجزا سرمایه فکری (سرمایه انسانی، سرمایه به کار گرفته شده و سرمایه ساختاری)، نتایج نشان داد که کارایی سرمایه انسانی با ارزش افزوده بازار و کارایی سرمایه ساختاری با ارزش افزوده اقتصادی رابطه معنادار ندارد در حالی که کارایی سرمایه به کار گرفته شده با ارزش افزوده نقدی رابطه منفی معنادار دارد. در بقیه موارد، اجزای سرمایه فکری با معیارهای سه‌گانه عملکرد مبتنی بر ارزش رابطه مثبت معنادار نشان داده شد.</p>	

فصل اول: کلیات

- مقدمه..... ۲
- ۱-۱ بیان مسأله..... ۴
- ۲-۱ ضرورت و اهمیت تحقیق..... ۶
- ۳-۱ اهداف تحقیق..... ۸
- ۴-۱ فرضیه های تحقیق..... ۸
- ۵-۱ دلیل انتخاب مدل..... ۹
- ۶-۱ مدل پیشنهادی پژوهش..... ۱۱
- ۷-۱ تعریف اصطلاحات و مفاهیم..... ۱۱
- ۸-۱ روش تحقیق..... ۱۳
- ۸-۱-۱ انواع روش مطالعه..... ۱۳
- ۸-۱-۲ جمعیت آماری، روش نمونه گیری و حجم نمونه..... ۱۳
- ۸-۱-۳ روش جمع آوری داده ها..... ۱۴
- ۸-۱-۴ روش تجزیه و تحلیل داده ها..... ۱۴

۱۴.....۵-۸-۱ قلمرو مکانی و زمانی تحقیق

۱۵.....۹-۱ ساختار کلی پژوهش

فصل دوم: ادبیات و پیشینه تحقیق

۱۸.....۱-۲-۱ پیدایش مدیریت سرمایه فکری

۱۸.....۲-۲ انواع دارایی ها

۱۹.....۳-۲ رابطه دانش و دارایی نامشهود با سرمایه فکری

۱۹.....۳-۲-۱ دانش

۱۹.....۳-۲-۲ دارایی نامشهود

۲۰.....۴-۲-۱ تنوعی های مربوط به سرمایه فکری

۲۰.....۴-۲-۱-۱ رویکرد مبتنی بر منابع

۲۲.....۴-۲-۲ رویکرد سرمایه فکری

۲۲.....۵-۲ تعریف سرمایه فکری

۲۶.....۶-۲ ویژگی های سرمایه ی فکری

۲۶.....۷-۲ عناصر سرمایه فکری

۲۹.....۷-۲-۱ سرمایه انسانی

۳۰.....۷-۲-۲ سرمایه ساختاری

- ۳۲.....۳-۷-۲ سرمایه رابطه ای (مشتري).....
- ۳۳.....۸-۲ مدل های سرمایه فكري.....
- ۳۳.....۸-۲-۱ مدل تکنولوژی بروکر.....
- ۳۵.....۲-۸-۲ رویکرد شاخص سرمایه فكري (Ic-Index).....
- ۳۶.....۳-۸-۲ مدل هدایتگر اسکانديا.....
- ۳۸.....۴-۸-۲ مدل بونیتس.....
- ۳۹.....۵-۸-۲ ادوینسون و مالون.....
- ۴۰.....۶-۸-۲ مدل روس و روس.....
- ۴۲.....۷-۸-۲ مدل لوندهال.....
- ۴۳.....۸-۸-۲ مدل پلتفورم.....
- ۴۳.....۹-۲ افشای سرمایه فكري.....
- ۴۴.....۹-۲-۱ تئوری های افشای اطلاعات سرمایه فكري.....
- ۴۶.....۱۰-۲ دلایل اندازه گیری سرمایه فكري.....
- ۴۷.....۱۰-۲-۱ شکل دهی استراتژی.....
- ۴۷.....۱۰-۲-۲ ارزیابی و اجرای استراتژی.....
- ۴۸.....۱۰-۲-۳ توسعه، تنوع سازی و گسترش استراتژی.....

- ۴۸.....۱۰-۲-۴ جبران خدمات
- ۴۸.....۱۰-۲-۵ ارتباط با ذینفعان خارجی
- ۴۹.....۱۱-۲-۱۱ فواید اندازه گیری سرمایه فکری
- ۴۹.....۱۲-۲-۱۲ روش های اندازه گیری سرمایه فکری
- ۵۰.....۱۲-۲-۱۲ روش های مستقیم سرمایه فکری
- ۵۱.....۱۲-۲-۲ روش برگ امتیاز
- ۵۳.....۱۲-۲-۳ رویکرد بازده دارایی ها
- ۵۷.....۱۲-۲-۴ روش های بازار سرمایه گذاری
- ۵۷.....۱۳-۲-۱۳ معیارهای عملکرد مالی
- ۵۸.....۱۳-۲-۱۳ معیارهای عملکرد حسابداری
- ۶۱.....۱۳-۲-۲ رویکرد تلفیقی
- ۶۳.....۱۳-۲-۳ رویکرد مبتنی بر ارزش (رویکرد اقتصادی)
- ۶۷.....۱۳-۲-۴ رویکرد سرمایه گذاری
- ۶۷.....۱۴-۲-۱۴ رابطه سرمایه فکری و عملکرد
- ۶۸.....۱۵-۲-۱۵ تحقیقات خارجی
- ۷۲.....۱۶-۲-۱۶ تحقیقات داخلی

۷۵.....۱۷-۲ نوآوری پژوهش

۷۶.....۱۸-۲ خلاصه فصل

فصل سوم: روششناسی تحقیق

۷۸.....مقدمه

۷۹.....۳-۱ نوع تحقیق

۸۰.....۳-۲ جامعه و نمونه آماری

۸۱.....۳-۳ تعریف و اندازه گیری متغیرهای تحقیق

۸۱.....۳-۳-۱ متغیرهای مستقل

۸۴.....۳-۳-۲ متغیرهای وابسته

۸۸.....۳-۴ روش گردآوری داده ها

۸۹.....۳-۵ قلمرو پژوهش

۸۹.....۳-۵-۱ قلمرو مکانی پژوهش

۸۹.....۳-۵-۲ قلمرو زمانی پژوهش

۸۹.....۳-۶ روش تجزیه و تحلیل داده ها

۹۰.....۳-۷ مدل داده های ترکیبی سری زمانی - مقطعی

۹۲.....۳-۸ آزمون های تشخیصی در داده های ترکیبی

۹۲۳-۸-۱ آزمون چاو
۹۳۳-۸-۲ آزمون هاسمن
۹۴۳-۸-۳ آزمون LM بروش پاگان
۹۵۳-۸-۴ آزمون ریشه واحد در داده‌های ترکیبی
۹۹۳-۹ خلاصه فصل

فصل چهارم: تجزیه و تحلیل داده‌ها

۱۰۱مقدمه
۱۰۲۴-۱ بیان مدل و متغیرهای مورد استفاده و منابع داده‌های تحقیق
۱۰۳۴-۲ نمونه‌ی مورد بررسی
۱۰۳۴-۳ نتایج آزمون‌های پایایی
۱۰۴۴-۴ آزمون فرضیات
۱۱۹۴-۵ خلاصه فصل

فصل پنجم: نتیجه‌گیری و پیشنهادات

۱۲۱مقدمه
۱۲۲۵-۱ خلاصه پژوهش
۱۲۳۵-۲ نتایج پژوهش

۱۲۵	۳-۵ بحث و نتیجه گیری
۱۳۱	۴-۵ محدودیت های تحقیق
۱۳۲	۵-۵ پیشنهادهای کاربردی
۱۳۲	۶-۵ پیشنهاد برای پژوهش های آتی
۱۳۴	منابع و مأخذ
۱۴۵	پیوست ها
۱۷۰	چکیده لاتین

فهرست جداول

- جدول ۲-۱: تعاریف سرمایه فکری..... ۲۵
- جدول ۲-۲: عناصر سرمایه فکری..... ۲۷
- جدول ۴-۱: نتایج آزمون پایایی..... ۱۰۴
- جدول ۴-۲: نتایج آزمون چاو برای مدل (۱)..... ۱۰۵
- جدول ۴-۳: نتایج آزمون هاسمن برای مدل (۱)..... ۱۰۶
- جدول ۴-۴: نتایج تحلیل برای مدل (۱)..... ۱۰۶
- جدول ۴-۵: آزمون چاو برای مدل (۲)..... ۱۰۸
- جدول ۴-۶: آزمون هاسمن برای مدل (۲)..... ۱۰۸
- جدول ۴-۷: نتایج تحلیل برای مدل (۲)..... ۱۰۹
- جدول ۴-۸: آزمون چاو برای مدل (۳)..... ۱۱۰
- جدول ۴-۹: نتایج تحلیل برای مدل (۳)..... ۱۱۱
- جدول ۴-۱۰: آزمون چاو برای مدل (۴)..... ۱۱۲
- جدول ۴-۱۱: نتایج تحلیل برای مدل (۴)..... ۱۱۳
- جدول ۴-۱۲: آزمون چاو برای مدل (۵)..... ۱۱۴
- جدول ۴-۱۳: آزمون هاسمن برای مدل (۵)..... ۱۱۵
- جدول ۴-۱۴: نتایج تحلیل برای مدل (۵)..... ۱۱۵
- جدول ۴-۱۵: آزمون چاو برای مدل (۶)..... ۱۱۶

جدول ۴-۱۶: آزمون هاسمن برای مدل (۶) ۱۱۷

جدول ۴-۱۷: نتایج تحلیل برای مدل (۶) ۱۱۷

اشکال و نمودارها

- شکل ۱-۱: مدل تبدیل سرمایه فکری..... ۹
- شکل ۲-۱: مدل پیشنهادی پژوهش..... ۱۱
- شکل ۱-۲: مدل تکنولوژی بروکر..... ۳۴
- شکل ۲-۲: مدل شاخص سرمایه فکری..... ۳۶
- شکل ۳-۲: مدل هدایتگر اسکاندیا..... ۳۸
- شکل ۴-۲: مدل بونیتس..... ۳۸
- شکل ۵-۲: مدل ادوینسون و مالون..... ۴۰
- شکل ۶-۲: مدل روس و روس..... ۴۱
- شکل ۷-۲: مدل لوندهال..... ۴۲
- شکل ۸-۲: مدل پلتفورم..... ۴۳

فصل اول:

کلیات تحقیق

مقدمه

سیستم‌های حسابداری سنتی به طور کامل موفقیت سازمان‌ها را منعکس نمی‌کنند. هر یک از منابع منحصر به فرد دانش، مهارت و راه‌حل‌ها می‌تواند به ارزش در بازار تبدیل شوند یا بر مزیت رقابتی تاثیر بگذارند و یا ارزش بازار یا بهره‌وری را افزایش دهند (کالیسیرو دیگران، ۲۰۱۰).

با توجه به رقابتی که نه تنها در سطح ملی بلکه در سطح بین‌المللی وجود دارد، شرکت‌ها باید سعی کنند که از منابع خود استفاده بهینه‌ای داشته باشند. امروزه آنچه که باعث تفاوت بین شرکت‌ها می‌شود منابع مالی و فیزیکی نیست بلکه دارایی‌های نامشهودی به نام سرمایه فکری است. شرکت‌ها با استفاده از سرمایه فکری می‌توانند مزیت رقابتی کسب کنند. از این رو شرکت‌ها باید به سرمایه فکری به عنوان یکی از منابعی که برای شرکت ارزش ایجاد می‌کند و ثروت سهامداران را افزایش می‌دهد، توجه کنند. با توجه به این نکته که سرمایه فکری ارزش سازمان‌ها را افزایش می‌دهد باید تاثیر این افزایش ارزش را بر عملکرد مالی از طریق معیارهای مبتنی بر ارزش که می‌تواند ارزش ایجاد شده را بسنجد، بررسی کرد.

در این فصل ابتدا به شرح و بیان مسئله و ضرورت تحقیق پرداخته می‌شود و در ادامه تحقیق به بیان

سوال و فرضیه تحقیق، حدود تحقیق، ساختار پژوهش پرداخته می‌شود.

۱-۱ بیان مسأله

الگوی رشد اقتصاد جهانی از دهه‌ی ۱۹۷۰ با توسعه‌ی سریع تکنولوژی به ویژه در زمینه ارتباطات و کامپیوتر تغییر کرد. در نتیجه دانش در مقایسه با سرمایه‌های پولی و زمین و سرمایه‌های مادی به ویژه در عرصه‌ی رقابت با فن‌آوری بالا به عنوان بهترین سرمایه شناخته شد (چن و همکاران، ۲۰۰۴).

سرمایه فکری نوعی سرمایه ارزشمند است که دارایی نامشهود یک سازمان شناخته می‌شود. اقتصاد امروز مبنی بر سرمایه فکری است و کالاهای آن دانش و اطلاعات است. منابع نامشهود عواملی غیر از دارایی‌های فیزیکی و مالی است که در ایجاد ارزش یک شرکت مشارکت دارند و تحت کنترل آنها هستند (مجتهدزاده و همکاران، ۱۳۸۹).

اصطلاح سرمایه فکری برای اولین بار توسط جان کن گالبریس^۱ در سال ۱۹۶۹ به کار گرفته شد. او معتقد بود که سرمایه فکری چیزی بیشتر از « تفکر، به معنای تفکر خالص است» و درجه‌ای از اقدام فکری را در بر می‌گیرد. در این معنا سرمایه فکری نه تنها به خودی خود یک دارایی نامشهود ایستا است بلکه یک فرآیند ایدئولوژیکی است و وسیله‌ای برای رسیدن به هدف محسوب می‌گردد (بونتیس، ۱۹۹۸).

معمولاً سرمایه فکری را به سه جز سرمایه انسانی، سرمایه ساختاری، و سرمایه فیزیکی تقسیم می‌کنند. سرمایه انسانی نشان دهنده‌ی موجودی دانش افراد یک سازمان است. سرمایه ساختاری شامل همه‌ی ذخایر غیر انسانی دانش در سازمان می‌شود که در برگیرنده پایگاه‌های داده، نمودارهای سازمانی، فرآیندها، راهبردها، برنامه‌های اجرایی و هر آنچه که ارزشش برای سازمان بالاتر از ارزش مادی‌اش است (قلیچ لی و همکاران، ۱۳۸۸). پالیک بر این باور است که برای ارائه یک تصویر کامل از کارایی منابع ایجاد کننده ارزش لازم است که کارایی فیزیکی و سرمایه مالی را در نظر گرفت از این رو کارایی سرمایه بکار گرفته شده را در نظر گرفت (نمازی و ابراهیمی، ۱۳۸۸).

1 John Kenneth Galbraith

این نوع تقسیم بندی باعث شده است که افرادی مانند سوفیان^۱ در سال ۲۰۰۸ بیان کند که سرمایه فکری که در برگیرنده دانش و تجربه، مهارت و دانش حرفه‌ای و توانایی تکنولوژیکی است، بر افزایش عملکرد شرکت تاثیر می‌گذارد. همچنین افرادی چون ریوکین^۲ در سال ۲۰۰۲ و بونیتس^۳ و استوال^۴ در سال ۲۰۰۲ نشان دادند که هر سه بعد سرمایه فکری با یکدیگر در تعامل اند و روش تعامل آنها پایه یک سرمایه فکری قوی را شکل می‌دهند که بر موقعیت ارزش شرکت تاثیر می‌گذارد. همچنین ادوینسون^۵ اظهار داشت زمانی که ترکیب مناسبی از ابعاد سرمایه فکری وجود داشته باشد عملکرد شرکت از آنها تاثیر می‌پذیرد (کاموکاما و همکاران، ۲۰۱۰).

از آنجایی که گزارشگری مالی سنتی نمی‌تواند ارزش واقعی شرکت را محاسبه کند و تنها به اندازه‌گیری ترانزنامه مالی کوتاه مدت و دارایی‌های ملموس اکتفا می‌کند (سپهردوست و مطیعی، ۱۳۹۰) و از طرف دیگر نقش سرمایه فکری در قابلیت سودآوری و پایداری مستمر شرکت‌ها در مقایسه با بازده مالی به کار گرفته شده از اهمیت بالاتری برخوردار است. به طور مثال دارایی‌های ناملموس نسبت به دارایی‌های ملموس شرکت‌های موفق و شاخص دنیا از ۳۸ درصد در سال ۱۹۸۲ به ۸۵ درصد در سال ۲۰۰۰ ارتقا یافته است و در سال‌های اخیر به مراتب رشد بیشتری کرده است (قلیچ لی و همکاران، ۱۳۸۸). بر همین اساس کشوری همچون ایران که در سند چشم انداز ۲۰ ساله خود قصد دارد گوی رقابت در اقتصاد و تجارت را از همسایگان خود بریابد، باید اقتصاد مبنی بر دانش ابزاری راهبردی تلقی شود. (شجاعی و باغبانیان، ۱۳۸۸) و از طرف دیگر چون سرمایه فکری یک مدل جدید کاملی برای مشاهده ارزش واقعی سازمان فراهم می‌آورد و با استفاده از آن می‌توان ارزش آتی شرکت را محاسبه کرد. به این دلیل تمایل به سنجش و لحاظ کردن ارزش واقعی دارایی‌های نامشهود سرمایه فکری بیش از پیش نزد شرکت‌ها و سهامداران و سایر گروه‌های ذینفع، افزایش یافته است (سپهردوست و مطیعی، ۱۳۹۰).

1 Sofian
2 Rivkin
3 Bonits
4 Stovel
5 Edvinsson